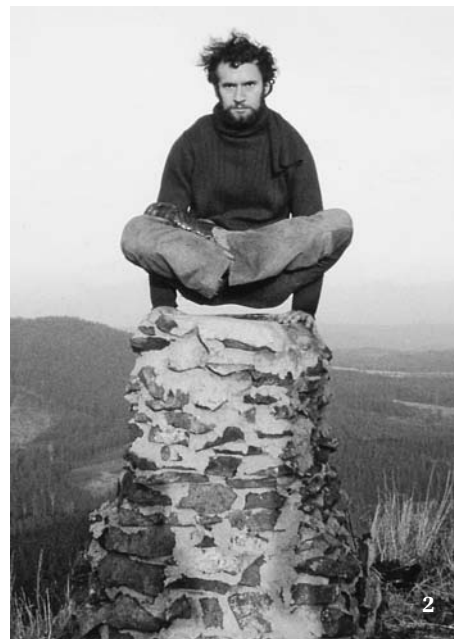


## Sedmdesátiny Vlastimila Růžičky, dlouholetého náčelníka české arachnologie

Dne 4. července oslavil sedmdesátiny Vlastimil Růžička, významný představitel české a evropské arachnologie, tedy vědy o pavoukcích. Narodil se v Děčíně, ale většinu života již strávil v Českých Budějovicích. Jako malý kluk krmil moučami pavouky, vedl si herbář, jako starší se zajímal o astronomii, paleontologii, účastnil se matematických a chemických olympiád. Studium biologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy (v letech 1971–76) bylo pro něho tedy logickou volbou. Po tatínkovi hodináři zdědil trpělivost a preciznost, což bohatě zúročil

ve své diplomové práci Revize diagnostických znaků samic československých druhů rodu *Oedothorax* Bertk., 1883 (Araneae: Micryphantidae). Na katedře zoologie téže školy získal v r. 1981 titul RNDr. za práci Velikostní skupiny u pavouků a střevlíků (Araneae, Col. Carabidae) a v r. 1983 titul CSc. s tématem Analýza arachnocenóz luk Třeboňské pánve. V letech 1976–93 pracoval v Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd, od r. 1993 pak v Entomologickém ústavu Biologického centra Akademie věd České republiky.



**1** Vlastimil Růžička během výzkumu Růžičkova lomu na Prostějovsku, nyní národní přírodní památka Kosířské lomy, červen 2018. Foto O. Machač

**2** Jako devětadvacetiletý jogín na zřícenině hradu Starý Berštejn u Dubé, r. 1982. Foto K. Žižka

**3** Průzkum kamenité suti v přírodní rezervaci Borek u Domašova v Hrubém Jeseníku, 2013. Foto O. Machač

**4** Sameček plachetnatky suťové (*Wubanoidea uralensis lithodytes* Schikora, 2004) s charakteristickým trnem na hlavě. Druh byl na našem území objeven V. Růžičkou v r. 1987, tedy 17 let před popsáním středoevropského poddruhu. Foto H.-B. Schikora

Po studiích se Vlastík (jinak se mu mezi arachnology neřekne) profiloval jako taxonom a především ekolog. V taxonomii se věnuje studiím, které vnášejí pořádek do taxonomicky obtížných skupin – z plachetnatek jsou to rody *Porrhomma*, *Oedothorax* a *Saloca*, dále jde o příčnatky rodu *Iberina* nebo šplhalky rodu *Anyphaena*.

V oboru bioindikace navázal na klasifikaci Jana Buchara (více o něm např. v Živě 2012, 2: XXIII–XXV nebo 2016, 1: VII) a propagoval, abychom ochranářskou hodnotu území posuzovali podle zastoupení exemplářů druhů přírodních lokalit v materiálu ze zemních pastí. Práci o šíření nepůvodní pavučky novozélandské (*Ostearius melanopygius*) se zapsal do invazní ekologie, práci o sukcesi arachnocenóz na výsypkách hnědouhelných lomů do ekologie postindustriálních biotopů. Publikoval i metodické práce, např. o efektivitě zemních pastí.

Vlastíkovou největší vášní je ale výzkum obtížně přístupných, a tedy málo prozkoumaných biotopů. Věnoval se fauně litorálních porostů, poprvé v naší republice zde objevil čelistnatku šošonskou (*Tetragnatha shoshone*). Popsal faunu dutin stromů, kde jako první u nás (na Třeboňsku) našel plachetnatku dutinovou (*Midia midas*). Díky zkušenostem se speleologickou jednolanovou technikou zkoumal faunu skalních stěn, včetně pískovcových skalních měst. Zde v podzemních prosto-



rách objevil plachetnatku srdíčkovou (*Sisicus apertus*). Jeho výzkumy přinesly řadu zajímavých nálezů z alpského bezlesí vrcholků sudetských pohoří. Průkopnické jsou jeho práce týkající se fauny kamenitých sutí (blíže také v Živě 1990, 5: 217–220; 2009, 2: 75–77). Při nich objevil řadu reliktních druhů, např. v křemencové sutí na Ještědu ikonickou plachetnatku suťovou (*Wubanooides uralensis*, obr. 4) – šlo o první nález tohoto převážně sibiřského druhu v Evropě. Popsal také zajímavý poddruh plachetnatky pískovcové (*Batyphantas eumenis*), který žije výlučně ve vnitřních prostorách kamenitých sutí ve střední Evropě. Na počest významného arachnologa prof. Jan Buchara ho pojmenoval *B. eumenis buchari*. Z kamenitých sutí rumunského pohoří Retezat popsal plachetnatku *Tenuiphantes retezaticus*. Vedle složení fauny sutí se zabýval i teplotním režimem těchto mikroklimaticky unikátních biotopů. Spolu s Miroslavem Zachardou zdokumentovali podmrzající lokality a upozornili na existenci azonálního permafrostu na našem území.

Se stejnou vervou Vlastík bádá i v pseudokrasových a krasových jeskyních (více v Živě 2015, 5: 263–266). V posledních letech organizuje výzkum bezobratlých obývajících pukliny půdy a matečné horniny, pro který efektivně využívá speciálně upravený typ podzemních trubkových pastí. Dosavadní výsledky naznačují, že sledování fauny těchto snad nejnepřístupnějších pavoučích biotopů, na něž upnul během své kariéry pozornost, přinese ještě řadu překvapení.

Obrovské množství s velkým úsilím získaných dat o fauně nehlubokých podzemních prostor Vlastík oprávněně ke klasifikaci těchto biotopů a k úvahám o genezi jejich fauny. Zkušenosti z taxonomie uplatnil při hodnocení morfologických adaptací pro život v podzemním prostředí a pro formulování hypotéz o evoluci těchto organismů.

Díky vytrvalé práci v terénu a zaměřením na dosud opomíjené biotopy objevil 17 nových druhů pavouků pro Českou republiku, několik nových druhů pro Slovensko, Rumunsko, Rumunsko nebo Černou Horu. Tak vysokého počtu prvnálezů v teritoriu



excelentně probádané střední Evropy nedosáhl a patrně již nedosáhne žádný z našich dosud žijících arachnologů.

Precizností a schopností systematické práce tíhne Vlastík k vytváření pořádku také v informacích. Zpracoval českou arachnologickou bibliografii od r. 1791 až po r. 2010. Je autorem našeho prvního červeného seznamu pavouků, inicioval vypracování přehledu typového materiálu taxonů popsaných českými autory nebo uloženého v našich muzeích, dlouhodobě zajišťuje aktualizaci seznamu druhů pavouků našeho území, vede evidenci prvnálezů. Vytvořil elektronickou databázi faunistických záznamů pavouků v ČR a společně s celou naší komunitou ji naplnil údaji. S Janem Bucharem shromážděné vědomosti uspořádali, klasifikovali, sestavili pro každý druh sadu charakteristik, generovali z databáze mapy rozšíření. Takto spolu připravili Katalog pavouků České republiky (2002 a 2008), stěžejní dílo české arachnologie. Vlastík ho dokonce sám připravil do tisku.

Už řadu let je tahounem české arachnologické komunity. Od r. 1993 byl místopředsedou Arachnologické sekce České společnosti entomologické, v období let 2008–10 pak předsedou samostatné České arachnologické společnosti. Arachnologii přednášel na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.

S charakteristickou energií a entuziasmem organizoval arachnologické exkurze.

S hravostí sobě vlastní vyhodnocoval sběratelskou výkonnost účastníků, ty nejpilnější odměňoval zvláště pro ten účel vyrobenými medailemi. Jeho do posledního detailu vycizelované a strhujícím způsobem podané přednášky nejsou pro účastníky pouze zdrojem zajímavých informací, ale zároveň skvělým zážitkem.

Založil a pravidelně každý půlrok po dlouhých 15 let vydával zpravodaj České arachnologické společnosti Pavouk. První čísla dokonce osobně vázal a rozesílal všem členům. Z velké části plnil zpravodaj svými příspěvky, které českou arachnologickou komunitu vzdělávaly v metodologii výzkumu nebo ve způsobech determinace taxonomicky obtížných skupin a informovaly o arachnologických aktivitách v zahraničí. Dále vytvořil první webové stránky České arachnologické společnosti, spravoval adresář členské základny, byl i kronikářem společnosti.

Pravidelně reprezentoval českou arachnologii na evropských nebo světových arachnologických kongresech. Roku 1994 zorganizoval v Českých Budějovicích 15. evropský arachnologický kongres. Zajistil tehdy vše od odborného programu a tras exkurzí až po uspořádání a sazbu sborníku příspěvků.

Vedle přírodovědy a vnučky Emilky má Vlastík několik koníčků, v jeho pojetí spíše koňů. Po dlouhé roky působil coby cvičitel jógy. Je cvičitelem pobytu v přírodě, jako cvičitel všestrannosti stále vede starší žáky. Po léta vytvářel program letních táborů a je aktivním členem Ligy lesní moudrosti. Vyrábí leccos z plodů přírody – od mouky z orobincových oddenků přes pomazánku z orobincového pylu a mléčné kvašené houby až po trnkové víno. Na letních táborech i na sokolských šibřinkách staví vysoké lezecké překážky. Závodí ve šplhu na laně, sportu vyžadujícím mimořádnou tělesnou kondici. V současnosti je v České republice v této disciplíně nejstarším závodníkem. Je zřejmé, že se nejen ve sportu drží svého kréda „Člověk by měl vždycky sahat výš, než mu ruka stačí“.

Vlastíku, děkujeme a přejeme ti ještě spoustu let plných radosti a mnoho dalších pavoučích objevů.